

НАЦІОНАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ

(на вшанування жертв тоталітаризму)

ВИПУСК VI

NATIONAL MEMORY

(to honor the victims of totalitarianism)

EDITION VI

MINISTRY OF HEALTH PROTECTION
DANYLO HALYTSKY LVIV NATIONAL
MEDICAL UNIVERSITY

Department of ukrainian studies

NATIONAL MEMORY
(to honor the victims of totalitarianism)

collection of scientific articles

EDITION VI

LVIV – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра українознавства

НАЦІОНАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ

(на вшанування жертв тоталітаризму)

збірник наукових праць

ВИПУСК VI

ЛЬВІВ – 2023

Національна пам'ять (на вшанування жертв тоталітаризму): [Текст]: збірник наукових праць / Упорядник і науковий редактор Гірна Н.М. – Львів: Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2023. – 130 с.

Наукова рада:

Гірна Наталія – к. іст. н., доцентка кафедри українознавства ЛНМУ ім. Д. Галицького, упорядник і науковий редактор

Єщенко Тетяна – д. філол. н., доцентка, завідувачка кафедри українознавства ЛНМУ ім. Д. Галицького

Держко Ігор – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії та економіки ЛНМУ ім. Д. Галицького

Тодоров Ігор – д. іст. н., професор кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій Ужгородського національного університету

Качкан Володимир – д. філол. н., професор, завідувач кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету

Любчик Ігор – д. іст. н., професор кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету

Музичко Олександр – д. іст. н., професор кафедри історії України Одеського національного університету ім. І. Мечникова

Божко Наталія – к. іст. н., доцентка кафедри українознавства ЛНМУ ім. Д. Галицького

Терешкевич Галина (с. Діогена) – к. н. держ. упр., доцентка кафедри українознавства ЛНМУ ім. Д. Галицького

Черкес Надія – к. філол. н., доцентка кафедри українознавства ЛНМУ ім. Д. Галицького

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри українознавства ЛНМУ імені Данила Галицького (протокол № 4 від 17 листопада 2022 р.)

Автори несуть повну відповідальність за грамотність текстів, їх точність та відповідність покликанням. Наукова рада має право на скорочення матеріалів.

ЗМІСТ

ГРНА Наталія	
Пам'ятати, щоб ніколи знову (вступне слово)	7
БОБЕЛО Вадим	
Геноцидні практики росії 20 – 30-их років ХХ століття як злочин проти національної пам'яті українців	11
БОЖКО Наталія	
Голод як засіб радянсько-російської політики	15
ГРНА Наталія	
Російська окупація Львова у 1914 – 1915 рр.: погляд через століття	20
ГНАТЮК Володимир	
«Усна історія» як концептуальна форма у вивченні історичних питань (на прикладі Голодомору 1932 – 1933).	27
ДЕРЖКО Ігор	
Геноцид і концепція «банальності зла»	34
ДЖУРА Ольга	
Віра і тоталітаризм : свідчення Мір'яни Солдо.	38
ДМИТЕРКО Юлія	
Журналістика як частка інформаційної війни.	43
ЄЩЕНКО Тетяна	
Концепт «Я» у в'язничній поезії Василя Стуса.	46
ЖАНГАЗІНОВА Руслана	
«Запад» як злочин із відгуком у сьогодення.	54
ІЩУК Наталія	
«Бабусю, розкажи про Голодомор...».	
Родинні перекази про голодні роки	58
КАЧКАН Володимир	
Не всихає віття української крони	64

*Вадим Бобело,
Магістр-дослідник історії,
викладач кафедри філософії та
суспільних наук ВНМУ ім. М.І. Пирогова*

ГЕНОЦИДНІ ПРАКТИКИ РОСІЇ 20-30-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ

Початок ХХ століття видався доволі складним для українства. До всіх існуючих негараздів української нації першої чверті ХХ століття (бездержавність; територіальне розчленування між Росією та Австро-Угорщиною; Перша світова війна) додалась ще й поразка у Національно-визвольній боротьбі 1917-1921 років. Поразка Волинської групи Повстанської армії УНР (командуючий: генерал-хорунжий Юрій Тютюнник; начальник штабу: Юрій Отмарштейн) 17 листопада 1921 року в битві біля села Малі Миньки (розміщалося на кордоні між сучасними Житомирською та Київською областями, населення виселене, через радіоактивне забруднення, що було спричинене аварією на ЧАЕС) поклала край сподіванням уряду УНР на відновлення контролю над територією країни. І ознаменувала собою кінець Національно-визвольних змагань українців 1917-1921 років та початок існування української нації в нових, несприятливих для українства умовах. Українські землі знову були розділені між цілим рядом держав, що негативно відображалось на національному розвитку, та національному русі. І якщо території заходу та південного-заходу України (так звані Західноукраїнські землі (ЗУЗ)) опинилися в складних, але відносно (хотілося б все ж підкреслити цю відносність) цивілізованих окупаційних умовах, то основний масив українських етнічних територій (так звана Наддніпрянська Україна) опинився в руках новітньої російської імперії в її новій, радянській, формі та був підданий нелюдським комуністично-більшовицьким експериментам, що стосувалися побудови «новітнього» радянського майбутнього.

Радянська авторитарна, а в подальшому й тоталітарна, система докладала великих зусиль для творення нової політичної концепції,

що мала б виражати інтернаціональну сутність робітничого класу населення колишньої російської імперії. Такою концепцією мала стати концепція так званого «радянського народу». Власне цей термін означив усе населення радянської держави (по факту – Радянської Росії), без врахування яких-небудь національних відмінностей між різними його представниками.

Радянські ідеологи визначали існування «радянського народу» як один з результатів перемоги радянської форми соціалізму на частині земель колишньої Російської імперії та розуміли цей катойконім як нову історичну, соціальну та національну спільноту людей [1]. Вводилось також поняття «радянського патріотизму», членам суспільства нав'язувалася потреба готовності до боротьби за радянську державу. Однак, попри зміну термінології, за своєю суттю ці наративи, та політика, в основу якої вони лягли, були фактичним продовженням русифікаторської політики царської Росії. Адже за основу для побудови нового «радянського народу» було чітко та свідомо обрано саме російський етнос. З усіма похідними від даного факту наслідками. Іншим народам СРСР нав'язувалась російська мова, російська культура, а національні культури й мови заперечувалися та нищились. Для прикладу, навіть в уже відносно ліберальних умовах СРСР доби Перебудови, а саме 28 жовтня 1989 року Верховною Радою УРСР було прийнято закон «Про мови в Українській РСР», в якому вже в преамбулі віддавався чіткий пріоритет російській мові перед іншими мовами в республіці, в тому числі й українською [2].

Така чітка позиція російської влади в сфері національної політики Радянської Росії означала, що русифікація, характерна для царського періоду існування російського імперіалізму, продовжиться. Однак форми і методи проведення цієї русифікації, обрані більшовиками, вийшли за рамки будь-якої, навіть формальної, людяності.

Фактично український етнос, що проживав на окупованих Радянською Росією землях зазнав геноциду – його ідентичність, історичну пам'ять спробували стерти, заборонити. А саме населення мало стати частиною російського етносу: послуговуватись росій-

ською мовою, сприймати російську культуру а то й більше – стати її носієм і творити її.

В цьому контексті цілком логічним є посилання на концепцію російського радянського геноциду українського населення Рафаеля Лемкіна, який визначив 4 основних складових даного явища:

1. Нищення української інтелігенції;
2. Ліквідація Української Автокефальної Православної Церкви;
3. Нищення українського селянства – основи української нації;
4. Заселення Україниноетнічними елементами для радикальної зміни етнічного складу населення [3].

Зазначимо, що стаття Лемкіна, вперше видана в Україні в 2009 – це насправді текстівка його виступу в Нью Йорку в 1953 році перед більш ніж трьохтисячною аудиторією. Незалежній українській історіографії відомі факти, що можуть підтвердити правдивість кожної складової геноциду щодо українства, яку озвучив Рафал Лемкін.

Всі російські геноцидні практики 20-30-х років ХХ століття нам відомі, описані в дослідженнях українських і зарубіжних істориків, конвертовані в сотні статей, дисертацій та монографій. Також інформація про них була врахована при складанні підруничкової концепції історії України. Тобто на сьогодні з ними має можливість ознайомитись кожен українець. Це все є титанічною роботою над відновленням нашої історичної пам'яті, яка, загалом, і була поставлена під удар цими практиками.

Нищення української держави з її інституціями, української національної церкви (УАПЦ), діячів української культури («Розстріляне відродження»), Голодомор 1932-1933 років, заселення на знелюднені землі російського етнічного елемента – все це мало на меті зламати український опір русифікації, стерти національну пам'ять українства, змусити його вливатися в ряди нового радянського народу, який, фактично, був російським народом.

Кожна з цих геноцидних практик ставила під удар саме українську історичну та національну пам'ять, загрожувала самому існуванню українців. Якщо стерти людині пам'ять, перетворити її на

tabularasa – з неї можна зробити будь що. Ідеологи радянської Росії вважали (і цілком обґрунтовано) що ця умова працює і для націй. Росіяни, на щастя, не змогли довести до логічного кінця своєї геноцидні практики і досягти власних злочинних цілей. Українська нація сильна, а її національна пам'ять незнищенна. І навіть такі жахливі, нелюдські, «тортури» яких вона зазнала в 20-30-х роках ХХ століття не змогли зламати її дух. Навіть попри відсутність власної державності ми вистояли. Тому всі сучасні російські імперські потуги приречені на черговий, і цього разу, нищівний провал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурмистрова Т. Ю. Кто клеветет на советский народ / Т. Ю. Бурмистрова, О. А. Дмитриев. – Ленинград : Лениздат, 1985 – С. 5-6.
2. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про мови в Українській РСР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://web.archive.org/web/20071206005324/http://centra.net.ua/old/laws/laws4.htm>
3. Рафаель Лемкін : радянський геноцид в Україні (стаття 28 мовами) / Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000», в рамках програми «Уроки історії»; редактор Роман Сербин; упорядник Олеся Стасюк. – Київ : Майстерня книги, 2009. – 208 с.